

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku  
Filozofski fakultet Osijek  
Studij mađarskog jezika i književnosti i pedagogije

Ema Zelebrz

**Čimbenici negativnog djelovanja obiteljskog odgoja**

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Mirko Lukaš

Osijek, 2018. godine

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku  
Filozofski fakultet Osijek  
Odsjek za pedagogiju  
Studij mađarskog jezika i književnosti i pedagogije

Ema Zelebrz

## **Čimbenici negativnog djelovanja obiteljskog odgoja**

Završni rad

Znanstveno područje društvenih znanosti, polje pedagogija,  
grana obiteljska pedagogija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Mirko Lukaš

Osijek, 2018. godine

## **Sažetak**

*Obitelj kao odgojna sredina, najvažnija je zajednica za razvoj djeteta, stoga, svako dijete ima pravo živjeti sa svojim roditeljima koji o njemu brinu, do god je to u njegovom najboljem interesu. U današnje vrijeme, obitelj je suočena s mnogim svakodnevnim pritiscima i problemima. Mnogi roditelji se zbog toga osjećaju nekompetentno i nemoćno u svojoj roditeljskoj ulozi. Tome pridonose svakodnevni financijski problemi, stresni profesionalni životni ritam, te bolesti. Odnosi između roditelja i djece uvelike utječu na cjelokupni razvoj djeteta, na razvijanje njegovih stavova, odnosa među vršnjacima, te ponašanje tijekom cijelog životnog ciklusa. Fenomen obiteljskog nasilja seže daleko u prošlost. Iako se nasilje u obitelji još uvijek prikriva i smatra obiteljskom tajnom, u današnje se vrijeme sve više ističe i govori o tome. Rizična obitelj, odnosno, obitelj koja je u riziku od nasilja, je ona koja svojim oblikom, strukturom ili unutaršnjim odnosima može negativno djelovati na razvoj djeteta. Nasilje u obitelji uključuje tjelesno, emocionalno, seksualno, materijalno nasilje, te zanemarivanje i manipuliranje. Sudionici nasilja u obitelji mogu biti svi članovi obitelji. Ne postoji neko pisano pravilo koje određuje zašto netko postaje žrtva obiteljskog nasilja. Nasilje se može manifestirati od strane roditelja prema vlastitoj djeci ili obrnuto, od strane djece prema vlastitim roditeljima. Stoga je važno u takvim obiteljima osvijestiti postojanje problema i potrebe za traženjem pomoći kako bi razvili zdrave obiteljske odnose. Znanost je razvila i unaprijedila mnoge strategije koje pomažu poboljšati obiteljske odnose. Osnovana su brojna savjetovališta koja nude obiteljske terapije u svrhu promaknuća pozitivnih odnosa u obitelji i odgoju djece.*

**Ključne riječi:** djeca, nasilje, obitelj, roditeljstvo, savjetovališta

## **SADRŽAJ**

1. UVOD .....	1
2. OBITELJ KAO ODGOJNA SREDINA .....	2
3. RIZIČNA OBITELJ .....	3
4. OBITELJSKO NASILJE .....	3
4.1. Odnos prema roditeljima u različitim kulturama.....	5
5. NASILJE DJECE NAD RODITELJIMA .....	7
5.1. Tjelesno nasilje nad roditeljima.....	8
5.2. Emocionalno i psihičko nasilje nad roditeljima .....	8
5.3. Seksualno nasilje nad roditeljima.....	8
5.4. Materijalno iskorištavanje roditelja.....	9
5.5. Manipuliranje roditeljima.....	10
6. RODITELJI KAO ŽRTVE NASILNIČKOG PONAŠANJA DJECE .....	11
7. NASILJE RODITELJA NAD DJECOM .....	12
7.1. Djeca u riziku i roditelji zlostavljači .....	13
7.2. Emocionalno zlostavljanje djece .....	13
7.3. Fizičko zlostavljanje djece .....	14
7.4. Zanemarivanje djece.....	15
7.4. Seksualno zlostavljanje djece.....	16
8. SAVJETODAVNI RAD S DJECOM I RODITELJIMA.....	17
9. ZAKLJUČAK .....	18
LITERATURA.....	19

## 1. UVOD

Obitelj se smatra mjestom ljubavi, sigurnosti, tolerancije i uvažavanja osobnosti i individualnosti. Roditelji bi u svoju roditeljsku ulogu trebali uložiti puno truda i pružiti bezuvjetnu ljubav svojoj djeci kako bi ih učinili sretnima, sigurnima i zaštićenima. No, svakodnevni stres, pritisci i problemi utječu na kvalitetu odnosa unutar obitelji. Ovaj rad govori o čimbenicima koji negativno utječu na obiteljsko djelovanje s posebnim naglaskom na nasilje među članovima obitelji.

Prvo poglavlje govori o obitelji kao odgojnoj sredini, te o njezinoj važnosti unutar društvene zajednice za razvoj djeteta. Drugo poglavlje objašnjava pojam rizične obitelji, odnosno, obitelji koja je u riziku od sukoba, nepovoljnog ozračja, neprimjerene komunikacije te nasilja. U trećem poglavlju definira se pojam obiteljskog nasilja i prikazuje pregled obiteljskog nasilja kroz različita povijesna razdoblja. U ovom se poglavlju govori o odnosima djece prema roditeljima kroz različite kulture, te naglašava kako sudionici nasilja u obitelji mogu postati svi članovi. U četvrtom poglavlju donosi se prikaz o nasilju djece nad roditeljima te se navode oblici tog nasilja, kao što su: tjelesno, emocionalno i seksualno nasilje, materijalno iskorištavanje roditelja, te manipuliranje roditeljima. Peto poglavlje ističe posljedice koje doživljavaju roditelji koji su postali žrtve obiteljskog nasilja. Šesto poglavlje raspravlja o roditeljima zlostavljačima i djeci u riziku od roditeljskog nasilja. U ovom se poglavlju navode oblici nasilja, kao što su: emocionalno, fizičko i seksualno nasilje, te zanemarivanje djece. Unutar zadnjeg se poglavlja ukazuje na važnost korištenja savjetodavnog rada kojeg mogu koristiti i djeca i roditelji.

Cilj ovoga rada je ukazati na čimbenike koji negativno djeluju na obiteljske odnose, iznijeti sve veći problem obiteljskog nasilja, te istaknuti važnost korištenja savjetovališta kako bi se odnosi u obitelji popravili ili postali što povoljniji za svakodnevni život njezinih članova.

## 2. OBITELJ KAO ODGOJNA SREDINA

Obitelj je osnovna društvena skupina povezana srodstvom a temelji se na braku i zajedničkom životu roditelja koji vode brigu o djeci te ih odgajaju (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44557>). Obitelj je temelj djetetovog postojanja. Ona kod djece razvija stavove moralnog, intelektualnog, tjelesnog, estetskog i radnog odgoja i o njoj ovisi kako će dijete shvaćati sebe i svijet oko sebe. Obiteljski se dom može poistovjetiti s mjestom pružanja bezuvjetne ljubavi, topline, mjestom utjehe, te sigurnosti (Zloković, 2009).

„Odgoj je proces razvoja čovjeka. On je sastavni dio individualnih i društvenih procesa koji doprinose ukupnom razvoju čovjeka.“ (Mušanović i Lukaš, 2011, 1)

„Osnovni smisao odgoja sastoji se u prenošenju iskustava čovječanstva, tekovina kulture i civilizacije na mlađe naraštaje koji se tek pripremaju za život. U procesu te pripreme novi naraštaji prihvaćaju znanja, umijeća i navike, postignuća znanosti i umjetnosti, proizvodnje i tehnike, moralne norme i shvaćanja do kojih su došli njihovi prethodnici. Bez odgojne funkcije svaki bi čovjek počinjao stjecati iskustvo iz početka, štapom i primitivnom kamenom sjekirom. Čovječanstvo bi trajno ostalo na stupnju barbarstva, na samom početku prvobitne zajednice“ (Vukasović, 1974, 86).

„Odgoj je prafenomen društva i čovjeka. To znači da bez odgoja nije moguće zamisliti postojanje bilo kakvog društva niti postojanja čovjeka. Odgoj je uvjet opstanka društva zato što društvo svoj identitet temelji na prijenosu kulture – društvenih, normi, običaja, znanja ili važnih društvenih iskustava sa starije na mlađu generaciju.“ (Mušanović i Lukaš, 2011, 2)

Obitelj se ističe kao najvažnija zajednica za razvoj djeteta, pa prema tome svako dijete ima pravo živjeti sa svojim roditeljima koji o njemu brinu, dokle god se to ne odnosi na suprotnosti koje nisu u njegovom najboljem interesu (Maleš, Milanović i Stričević, 2003).

„Većina djece započinje svoj život u obitelji i u njoj provede, sa stajališta odgoja i obrazovanja, najznačajnije godine života. S obzirom na to da obitelj predstavlja prvu odgojnu sredinu, opravdan je zahtjev da odgoj za ljudska prava započne u roditeljskom domu, odnosno da obitelj priprema dijete za život u zajednici“ (Maleš, Milanović, Stričević, 2003, 32).

Tradicionalno shvaćanje uloge odgojitelja, odnosno roditelja, u kojoj je odgojitelj imao znanje, moć, kompetencije i ciljeve kojima bi utjecao na dijete, mijenja se pojavom paradigme o djetetu kao subjektu u odgoju i obrazovanju. U 21. stoljeću dolazi do promijenjene uloge roditelja i shvaćanje roditeljstva: „Djeca su prestala biti vlasništvo

roditelja, ona su u suvremenom svijetu subjekti s „vlastitim pravima, potrebama, željama i potencijalima“, a zakon ograničava moć roditelja, to jest oni mogu kazneno ako neprimjeren postupaju prema svojoj djeci (zanemarivanje i zlostavljanje.“ (Matijević, Bilić, Opić, 2016, 87).

### **3. RIZIČNA OBITELJ**

Rizična je ona obitelj koja svojim oblikom, strukturom ili unutarnjim odnosom može negativno djelovati na razvoj djeteta. Rizičnom se smatra i ona obitelj koja međusobnim odnosima članova i odnosima prema djeci proizvodi emocionalno ozračje koje će nepovoljno utjecati na razvoj djece. Takva obitelj će spriječiti zdrav razvoj u djetinjstvu, utjecat će na nezdrave oblike razvoja u adolescenciji i odrasloj dobi. Unutar ovakvih obitelji moguće je postojanje agresije i sukoba, hladni, zapuštajući i zanemarujući odnosi koji ju karakteriziraju. Prepoznatljivi čimbenici rizika najčešće su neprihvatljivo ponašanje poticano trajnoj izloženosti roditeljskim sukobima, nekvalitetnom roditeljstvu i novčanim teškoćama obitelji.

Mnogi stručnjaci pretpostavljaju kako je dvoroditeljska obitelj najpovoljnija obiteljska struktura, za razliku od jednoroditeljskih obitelji koje čine nepotpunu i disfunkcionalnu obitelj. Ekonomski stres smanjuje kvalitetu roditeljstva i emocionalnu i tjelesnu dostupnost (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Siromaštvo, nezaposlenost i nizak socijalni status nepovoljno djeluje na odgojne rezultate djece. Obitelji koje nemaju riješeno stambeno pitanje, a pogotovo one s više djece, ne mogu svojoj djeci osigurati povoljne uvjete za zdravi život i kvalitetno učenje (Stevanović, 2000). Osim toga, teška bolest roditelja ili djece, gubitak posla, elementarna nepogoda ili druge nepredvidive teškoće predstavljaju stres koji će uvelike utjecati na obitelj i odnose unutar obitelji (Čudina-Obradović, Obradović, 2006).

### **4. OBITELJSKO NASILJE**

„Termin obiteljsko nasilje (engl. Family violence; domestic violence) službeno se počinje koristiti 1881. godine na sudu u Alabami i Massachusettsu kada se ukida zakonsko pravo supruga da kažnjava suprugu i djecu“ (Benokraitis, 2002 citirano u Zloković, 2009, 11). Zakon o zaštiti nasilja u obitelji (NN 116/03) određuje pojam nasilja u obitelji. U njemu se nasilje u obitelji definira čl. 4. kao svaka primjena fizičke sile ili psihičke prisile na integritet

osobe, svako drugo postupanje jednog člana obitelji koje može prouzročiti ili izazivati opasnost da će prouzročiti fizičku i psihičku bol, uzrokovanje osjećaja straha ili osobne ugroženosti ili povrede dostojanstva, fizički napad bez obzira da li je nastupila tjelesna ozljeda ili ne, verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim nazivima, spolno uznemiravanje, uhođenje, protupravna izolacija ili ograničavanje slobode kretanja ili komuniciranja s trećim osobama, te oštećenje ili pokušaj da se to uništi (<http://czss-osijek.hr/nasilje-u-obitelji/>).

Obiteljsko nasilje fenomen je koji seže daleko u prošlost. Tijekom povijesti postojali su mnogi slučajevi ubijanja, trovanja, zlostavljanja roditelja zbog bržeg stjecanja nasljedstva i nasljednih prava. Dugo se vremena nasilje u obitelji smatralo privatnim problemom koji se trebao riješiti unutar četiri zida, a s obzirom na uzroke, posljedice i općeprihvaćene norme ljudskih prava ono zasigurno nije samo privatni problem. U mnogim povijesnim razdobljima pa često i danas nailazimo na takva razmišljanja pa i opravdanja kako se ovo nasilje treba smatrati obiteljskom tajnom (Zloković, 2009).

Stoljećima su isključivo muški članovi obitelji imali pravo kontrolirati i uvjetovati pravila ženama i djeci. Isto tako imali su pravo odlučivati o njihovom životu i smrti (Zloković, 2009). „Tako je npr. u starom Rimu muškarcima bilo zakonski dopušteno ne samo razvesti se ili fizički kazniti već i umoriti vlastitu suprugu zbog nedoličnog ponašanja“ (Zloković, 2014, 17).

U 19. stoljeću nakon dobivenih političkih i zakonskih prava, status žene i djece u obitelji se postupno počeo poboljšavati. Godine 1972. otvara se prvo sklonište za zlostavljane žene u Chiswicku u Velikoj Britaniji. Na svjetskoj konferenciji o ljudskim pravima u Beču 1993. godine postignut je međunarodni dogovor o pravima žena i djece kao neotuđivim univerzalnim ljudskim pravima. U Republici Hrvatskoj termin obiteljskog nasilja prvi put se spominje u novom Obiteljskom zakonu izdanom 11. prosinca 1998. godine. Prema njemu obiteljsko nasilje počinje se tretirati kao kazneno djelo ili prekršaj. Važno je napomenuti da nasilnici, kao i žrtve, mogu biti bilo koje dobi, spola, zanimanja, obrazovanje, religijske, etničke ili kulturne pripadnosti (Zloković, 2009).

Sudionici nasilja u obitelji mogu biti svi članovi obitelji. U tradicionalnom pristupu navode se nasilnici i aktivne ili pasivne žrtve u neposrednoj ili posrednoj izloženosti samom nasilju.

„Nasilnikom se smatra svaka osoba koja tjelesno ili psihološko nasilje koristi kao način zastrašivanja, omalovažavanja, kažnjavanja i ozljeđivanja drugih osoba, ili nasilje koristi kao način uspostavljanja vlastitog autoriteta, postizanja koristi, rješavanja nastalih

problema ili frustracija. Žrtvom obiteljskog ili druge vrste nasilja smatra se dijete ili odrasla osoba koja je izložena izravnom tjelesnom napadu ili ona koja živi u opasnosti, strahu i neprimjerenim fizičkim, psihološkim, socijalnim, zdravstvenim i odgojnim uvjetima unutar vlastite obitelji“ (Zloković, 2009, 15).

Posredna izloženost nasilju smatra se i svjedočenje nasilju nad članom obitelji ili drugom osobom, koje ostavlja psihološke posljedice. Krug nasilja uključuje žrtvu, nasilnika i druge koji direktno ili indirektno prisustvuju nasilju, odnosno, one koji opažaju i promatraju sam čin nasilja. Između nasilnika i žrtve odvijaju se mnogi složeni odnosi zbog čega se neke žrtve emocionalno vezuju za svoje nasilnike. Zbog toga su svu odgovornost i krivicu često spremno i odlučno preuzimaju na sebe (Zloković, 2009). Nasilje se odnosi na moć i kontrolu koju nasilnik ima nad žrtvom. Svrha je prestrašiti žrtvu tako da žrtva čini ono što nasilnik, odnosno počinitelj želi, time što se žrtva boji a počinitelj zadržava moć i kontrolu ([http://raisingchildren.net.au/articles/family\\_violence.html](http://raisingchildren.net.au/articles/family_violence.html)).

#### **4.1. Odnos prema roditeljima u različitim kulturama**

Različite kulture su imale različite vrijednosne sustave koji su utjecali na odnose u obitelji. U literaturi je naglasak na odnosima djece prema roditeljima i njihovom tretmanu u kasnijoj životnoj dobi. Američko društvo naglašava važnost neovisnosti od početka života i tijekom cijelog životnog vijeka, uključujući i odnos prema roditeljima. Kao rezultat takvih shvaćanja na tim je prostorima dolazilo često do odbijanja pomoći roditeljima od strane odrasle djece jer je to postajao način demonstracije ovisnosti. Na drugoj strani Kina, Japan i zemlje Latinske Amerike društva su koja naglašavaju međusobnu zavisnost. Njihove vrijednosti se očituju u brizi odrasle djece prema svojim roditeljima. Njima je obitelj najveća kulturna vrednota, te poštuju lojalnost, dostojanstvo, ljubaznost, poštovanje druge osobe i ljubav. Upravo te vrijednosti igraju veliku ulogu u brizi za roditelje.

„Mlađi članovi obitelji dužni su bezuvjetno poštovati roditelje, djedove i bake, kao i ostale odrasle članove obitelji. Roditelji, djedovi i bake predstavljaju autoritet, uživaju poštovanje, općenito imaju visok status u obitelji“ (Zloković, 2014, 22).

U afričkim društvima na roditelje se gleda kao na božanski dar, te termin „stariji“ ima značenje „velika osoba“. No, u nekim društvima gdje je stopa siromaštva sve veća, kao što je Kamerun i zemlje istočne Afrike, na starije se članove obitelji sve manje gleda sa simpatijama. U teškom su položaju udovice ili neudane osobe. „Na primjer, u Kamerunu kada

kralj postaje star i slab, njega se ubija i zamjenjuje mlađim. Primjer ukazuje na to da se na starost gleda kao na nesreću“ (Zloković, 2014, 23).

U japanskoj kulturi grupa preuzima veću važnost od osobnih interesa. Osnovne vrijednosti konfucijanizma, kojega oni izričito poštuju, su harmonični i blagi ljudski odnosi, konformiranje kulturološkim normama i zahtjevima grupe, samokontrola, poštivanje obitelji i savjesnost. Starost označava mudrost, autoritet te slobodu koja pruža mogućnost za veću kreativnost. Važno je naglasiti da se u Japanu 15. rujna slavi nacionalni praznik Dan poštovanja starih. U Japanu starije osobe često imaju uloge savjetnika za obiteljske probleme.

U indijskim društvima očekivano je da mlađa djeca prema roditeljima i starijima pokazuju poštovanje. Na stariju se životnu dob gleda kao na vrijeme u kojem je roditelj zaslužio da se djeca, a posebice najstariji sin, brinu za njega. Roditelji, djedovi i bake kontroliraju financije, ugovaraju brakove, a smatraju ih mudrima, autoritetom i osobama kojima je potrebna emocionalna i socijalna podrška.

Kineska populacija visoko vrednuje dug život i ima pozitivne stavove prema roditeljima i starijima. Poštovanje i odgovornost za roditelje u Kini je izvor ponosa, a sramotom se smatra zanemarivanje bolesnih roditelja od strane djece.

U zapadnim civilizacijama i SAD-u odnos prema roditeljima je distanciraniji. Uloga roditelja se poštuje i na visokoj je razini vrijednosti, a s druge strane se uočava slabljenje obiteljskih odnosa. Nerijetko se prema starijim osobama odnosi kao bespotrebnima, pogotovo prema onima koji više nisu u mogućnosti financijski doprinosti.

U Hrvatskoj su odnosi djece i roditelja još vrlo čvrsto povezani. Roditelji se u većini slučajeva mogu osloniti na djecu u nadi da će im pomoć. Odnosi maloljetne djece prema roditeljima se s jedne strane reflektiraju na tradicionalne vrijednosti i poštovanje, dok se s druge strane uočava slabljenje bliskih odnosa i jačanje površnih odnosa. Neke od strogih kulturnih i vjerskih dužnosti, posebno u katoličanstvo, pravoslavlju i islamu, su prenošenje općih ljudskih vrijednosti, međusobna pomoć, te dobročinstvo prema roditeljima (Zloković, 2014).

## 5. NASILJE DJECE NAD RODITELJIMA

„Agresivno ponašanje se definira kao društveno neprihvatljivo ponašanje s namjerom nanošenja štete nekoj drugoj osobi ili imovini“ (Brajša-Žganec, 2003, 43).

„Nasilje nad roditeljima je bilo koje ponašanje ili postupak koji je namjerno štetan za roditelja, odnosno ima namjeru tjelesno i/ili psihički povrijediti, učiniti financijsku štetu, osiromašiti ili uspostaviti prisilnu kontrolu nad roditeljima. Isto se odnosi i na sve verbalne oblike nasilja“ (Paterson i sur., 2002; Cottrel, 2001 u Zloković, 2014, 56).

Mnogi problem nasilja djece nad roditeljima pripisuju kao posljedicu lošeg roditeljstva, zanemarivanja ili nasilja nad djecom. Roditelji koji se neprimjereno odnose prema svojoj djeci pružaju im malo pozitivnih i socijalnih kontakata pa zbog toga djeca najčešće pokazuju nedostatak poželjnih, odnosno, pozitivnih socijalnih kontakata, neprimjerene aktivnosti te visoku razinu depresije. Nestabilne obitelji imaju vrlo velik potencijal za razvijanje asocijalnih ponašanja djeteta. No, velik broj djece ima primjerenu roditeljsku skrb i nisu bili izloženi nasilju od strane roditelja (Zloković, 2014). Roditeljima je često vrlo teško nositi se s djecom koja su agresivna i koja ne prihvaćaju roditeljske vrijednosti i odgoj. Neka djeca i adolescenti uistinu pate od poremećaja ponašanja koji je djelomice prirođen. Najčešće postaju agresivni i nasilni zbog izloženosti mnogim nepovoljnim utjecajima u obitelji ili izvan nje. Neopravdano i nepravilno je agresivno ponašanje shvaćati kao prolaznu fazu odrastanja ili puberteta. Štoviše, velika je vjerojatnost da će malo agresivno dijete postati nasilnik u školi, a adolescent-nasilnik delikvent i odrasla osoba s kriminalnim dosjeom (Čudina-Obradović, Obradović, 2006).

„Nasilno ponašanje djece prema roditeljima može se opažati i proučava se od 3. godine djetetova života, iako se većina istraživanja odnosi na pred adolescente i adolescente, tj. na djecu od 11. do 18. godine“ (Čudina-Obradović, Obradović, 2006, 514).

Zahvaljujući suvremenim medijima: televizija, mobiteli ili Internet, djeca i mladi svakodnevno su izloženi prizorima nasilja na koji način im se direktno šalje poruka kako je nasilje sasvim normalno. Mladi se s nasiljem susreću i na ulici, gdje često mogu svjedočiti krađi, prijetnjama ili drugim oblicima zadovoljena pravde.

## **5.1. Tjelesno nasilje nad roditeljima**

„U rijetkim istraživanjima dječjeg nasilja nad roditeljima analizira se najčešće tjelesno nasilje u obliku udaranja roditelja.“ (Čudina-Obradović, Obradović, 2006)

Neposrednim tjelesnim nasiljem smatra se ozljeđivanje kao što je udarac dlanom, šakom, nogom ili različitim predmetima, štipanje, čupanje, grubo povlačenje i uvrtnje udova, ugrizi, opekotine, ogrebotine, nagnječenja, gušenja, fraktura, gađanje predmetima te pokušaj ubojstva i ubojstvo. Onemogućavanje korištenja sanitarnih prostorija, uskraćivanje konzumiranja hrane i pića, zaključavanje te prisiljavanje na težak fizički rad se također smatra tjelesnim nasiljem. Osim neposrednog tjelesnog nasilja, javlja se i tjelesno prikriveno nasilje koje počinitelji, odnosno djeca pokušavaju opravdati slučajnošću, zabavom ili igrom. Tjelesno nasilje često prati i emocionalno s obzirom da je napadaču cilj poniziti i degradirati žrtvu (Zloković, 2014).

## **5.2. Emocionalno i psihičko nasilje nad roditeljima**

„Psihičko nasilje obično počinje kao verbalno, međutim, često završava i drugim oblicima nasilja. U nekim situacijama maloljetnici namjerno psihički manipuliraju, kontroliraju i emocionalno povrjeđuju roditelje“ (Zloković, 2014, 82).

Psihičko nasilje je negativni ili pasivni emocionalni odnos kojim se riječima, gestama ili nekim drugim postupcima namjerno drugoj osobi nanosi psihička bol, potiče patnju ili osjećaj straha, nesigurnosti i nezaštićenosti. Psihičkim ili emocionalnim nasilje smatra se i svako ismijavanje, nazivanje pogrđnim imenima, namjerno izmišljanje neugodnih događaja, klevetanje, ucjenjivanje, prijetnje, kritiziranje, omalovažavanje te onemogućavanje kontakta s prijateljima i rodbinom (Zloković, 2009).

## **5.3. Seksualno nasilje nad roditeljima**

„Seksualno nasilje je svako prisiljavanje, iskorištavanje ili nagovaranje na rodoskvruće, intimni tjelesni kontakt i bilo kakvu seksualnu aktivnost koju svojom voljom

osoba ne želi ili o njoj iz bilo kojih razloga ne može slobodno odlučivati“ (Zloković, 2009, 61).

Seksualno nasilje nad roditeljima kod mnogih obitelji i u današnje vrijeme predstavlja obiteljsku sramotu i tabu temu o kojoj se ne priča previše. Ipak, puno slučajeva potvrđuje da su neki adolescenti seksualno nasilni prema roditeljima. U stručnoj literaturi spominje se i termin „emocionalni incest“ koji objašnjava da se tinejdžer okreće roditelju kao izvoru intimne ljubavi, očekujući da roditelj zadovolji njegove emocionalne i intimne potrebe (Zloković, 2014). U mnogim zemljama svijeta incest se smatra zločinom kojem se pravno sudi. Zastranjenost spolnih odnosa odnosi se na to što su partneri u rodbinskoj vezi: otac-kći, majka-sin, brat-sestra. Incest je u većini društava zakonski i moralno strogo zabranjen (Stevanović, 2000).

„Rodoskrvuće (incest) je spolni odnos s bližim krvnim srodnikom sa ili bez pristanka. Rodoskrvućem se u nekim kulturama i prema nekim zakonima smatra i seksualni odnos između djeteta i odrasle osobe od povjerenja koja je u poziciji moći i predstavlja autoritet za dijete“ (Zloković, 2009, 61).

Seksualnim nasiljem nad roditeljem smatra se i razvratno tjelesno i verbalno ponašanje prema roditeljima, erotski dodiri, pokazivanje spolnih organa i potraživanje istog, masturbiranje ili prakticiranje spolnog odnosa pred roditeljem, prisiljavanje roditelja na prostituciju te silovanje (Zloković, 2009).

#### **5.4. Materijalno iskorištavanje roditelja**

„Materijalno iskorištavanje je bilo koji oblik ponašanja kojim se krađom, prisilom ili prijevarom stječe bilo kakva materijalna korist bez znanja i volje roditelja“ (Zloković, 2009, 62).

Današnje generacije imaju u razvoju pristup nizu medija u svojim domovima, sobama, torbama i džepovima. Medijima posvećuju više pažnje nego ijednoj drugoj aktivnosti (Livazović, 2013). U današnje vrijeme materijalna se vrijednost djeci prikazuje kao smisao i način života. Kroz medije djecu se svakodnevno bombardira s reklamama o najnovijim igračkama, najpopularnijoj hrani i odjeći. Djeca slijepo prate trendove i uopće ne primjećuju koliko bivaju manipulirani (Zloković, 2014). Reklame su dio naše svakodnevice koje pokušavaju osvojiti kupce i izazvati reakciju. Njihov je zadatak da budu uočljive, da odrede

koristi od kupnje proizvoda i obećaju određenu korist ako gledatelj kupi proizvod. Mnoge reklame zbog toga ciljaju na djecu i mlade ljude kao na lako primamljive kupce. Manipulator lako zna uvjeriti djecu, kao lakovjerne osobe bez iskustva, kako igračke imaju svojstva ljudskih bića. Ne razlikujući stvarnost od vizualnih trikova ona ostaju razočarana kad se najčešće kupljene igračke ne ponašaju u skladu s obećanjima na reklamama (Miliša, 2008).

„Prema nekim šire prihvaćenim definicijama reklame su smišljeno, organizirano informiranje sredstvima masovnih medija i plansko populariziranje industrijskih proizvoda i različitih usluga“ (Miliša, 2008, 72).

Manipuliranje djecom kako bi se ostvario profit zaobilazi važnost o brizi o dječjoj dobrobiti. Poruke koje im mediji šalju nerijetko su nemoralne. Pokušavaju nametnuti „poželjno“ i imitacijsko ponašanje. Roditelji se suočavaju s velikim pritiscima vlastite djece koji su u vezi s količinom markiranih stvari, obućom, odjećom ili predmetima koje mladi žele posjedovati smatrajući da će zbog toga ući u željeno društvo vršnjaka. Djeca bezobzirno prisiljavaju roditelje da im kupuju stvari koje im roditelji, zbog njihove nezasitnosti, često ne mogu priuštiti. Materijalno iskorištavanje kao oblik nasilja podrazumijeva krađu novca ili drugih obiteljskih vrijednosti, sebično kontroliranje novca, sprječavanje roditelja u korištenju svoje imovine, prisiljavanje roditelja da od drugih ljudi posuđuje novac, te posuđivanje novca od drugih osoba u ime roditelja, a bez njihova znanja (Zloković, 2014).

## **5.5. Manipuliranje roditeljima**

„Manipulacija je smišljeno baratanje krivim podacima, izvrnutim činjenicama, lažnim interpretacijama...“ (Anić, Goldstein, 2007 prema Zloković, 2009, 66).

„Manipulacija roditeljima nastoji podrediti roditelja ili ga učiniti zavisnim. Osnovna je svrha sustavna prisila, kontrola, iskorištavanje, podčinjenost te što intenzivnija emocionalna i fizička ovisnost roditelja o drugoj osobi, odnosno vlastitom djetetu koje želi ostvariti neki osobni cilj ili korist“ (Zloković, 2014).

Mnogi ljudi svjesno ili nesvjesno manipuliraju drugim ljudima. Problem manipuliranja roditeljima često je zanemaren, iako je važno naglasiti ga i osvijestiti javnost o tom problemu. Ne postoje konkretni uzroci kojima se može objasniti zašto dolazi do manipulacije među bliskim članovima obitelji, no ona se tretira kao jedan od oblika nasilja. Često na ulicama ili u trgovinama zapažamo situacije koje bi se mogle smatrati nasiljem nad roditeljima. Uspješnost

manipulacije ovisi o lukavoj primjeni različitih sredstava. U početku se manipulacija javlja kao testiranje roditeljevih granica u obliku ucjena kako bi se ostvarila korist. Djeca manipulatori koriste razne emocionalne i kognitivne strategije kao što su: lažna empatija, prividno ugađanje roditelju, prenošenje krivnje roditelju, igranje uloge djeteta mučenika, selektivna nepažnja, emocionalne ucjene, manipuliranje bolešću, te preuzimanje uloge partnera (Zloković, 2009).

## **6. RODITELJI KAO ŽRTVE NASILNIČKOG PONAŠANJA DJECE**

Nasilje nad roditeljima pojavljuje se u različitim obiteljskim strukturama. U analizama slučajeva dolazi se do zaključaka da se ova pojava događa često kod rastavljenih roditelja, posebice čija su djeca morala promijeniti školu, mjesto stanovanja i cijeli društveni život. Posebno se ističu slučajevi kada novi partner, naročito majčin, doseli u obitelj pa djeca dobivaju osjećaj da su zapostavljena i da gube ljubav i pažnju oca ili majke. Veliki broj roditelja koji su žrtve nasilja ponekad teško prihvaćaju činjenicu da je njihovo dijete nasilno prema njima i zbog toga drugim ljudima ne žele priznati da postoji problem. Osjećaji straha, nesigurnosti, emocionalnog stresa i osjećaji krivnje ne dozvoljavaju roditeljima da svoje dijete prijave policiji ili zatraže pomoć liječnika, psihologa, psihijatra i drugih stručnjaka (Zloković, 2009).

„Poricanje problema najčešće susrećemo kao reakciju roditelja na nasilje djece. Većina umanjuje problem misleći kako se njihova djeca zapravo „samo poigravaju nasiljem“, odnosno da im nije bila namjera svjesno nauditi roditeljima. Posljedice nasilništva nad roditeljima teško je utvrditi. Istraživanja upućuju na zdravstvene, psihičke, materijalne i egzistencijalne probleme koji su izazvani nasilnim ponašanjem adolescenata.“ (Zloković, 2014, 94).

Roditelji često počinju gubiti kontrolu pa neki spas vide u uzimanju raznih umirujućih sredstava koja bi im smanjila razinu stresa. Često dolazi do narušenog zdravlja, gubitka koncentracije, osjećaja beznadnosti, pretjeranog straha i brige o drugoj djeci u obitelji. Ako agresivni adolescent napusti obitelj, dobrovoljno ili zakonskom odlukom zbog posljedica ponašanja, članovi obitelji često pokazuju snažan osjećaj tuge i gubitka. Napuštanje obitelji ili „sindrom praznog gnijezda“ posebno je traumatično iskustvo za samohrane roditelje. Roditelji se osjećaju kao da su izgubili obiteljsko zajedništvo, što se često pretvara u novi traumatični

dogadađaj u obitelji (Zloković, 2009). Važno je spomenuti kako literatura govori da majke imaju pet puta veće izgledje od oćeva da će postati ųrtve nasilja od strane vlastite djece (<http://eprints.brighton.ac.uk/7627/2/download.pdf>).

## **7. NASILJE RODITELJA NAD DJECOM**

„Nasilje nad djecom se najćešće sastoji u isticanju pretjeranih zahtjeva u fizićkom i mentalnom pogledu (teški fizićki radovi, zahtjev da se bude najbolji đak iako su djeće mentalne sposobnosti ogranićene), fizićkom kaųnjavanju, verbalnom vrijeđanju, zatim vike, tuće, prijetnje, izbacivanje iz kuće, razne zabrane: druženja, oblaćenja, provođenje slobodnog vremena, itd.“ (Stevanović, 2000, 552).

Nasilje nad djecom u obitelji definira se „u najširem smislu kao ozljeđivanje i mentalno povrijeđivanje, seksualno zlostavljanje i nemaran postupak ili maltretiranje djece mlađe od 18 godina od strane osoba koje su odgovorne za djetetov razvoj“ (Buljan-Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003, 1).

Veliki broj djece u svojim obiteljima gotovo svakodnevno izloųeno je nasilju. Glavni uzroci mogu biti siromaštvo, nezaposlenost, bolesti, konflikti unutar obitelji ili neųeljena trudnoća. Pojedini roditelji ne mogu se dogovoriti oko uspostavljanja discipline nad djecom zbog ćega dolazi do konflika. U takvim obiteljima ćesto je prisutno tjelesno kaųnjavanje djece.

Autoritarni stil roditeljstva isto tako moųe biti jedan od uzroka problema u odnosu djeteta i roditelja. Karakterizira ga dominiranje roditelja, krutost, grubost, strogost, kaųnjavanje te nedostatak emocionalne podrške. Nedostatak paųnje i distancirani odnos prema djetetu imaju velik utjecaj na ponašanje djeteta. Osim toga, djeca su i svakodnevno izloųena svađama roditelja (Rosić, Zloković, 2002).

„Dijete koje je izloųeno nasilju pa sve do teųih oblika maltretiranja u obitelji pokazivati će razlićita simptomatićna ponašanja kao ųto su agresija, strah, nesigurnost, dobi i spolu neprimjereno ponašanje“ (Gentry, 1994, u Rosić, Zloković, 2002, 88).

## **7.1. Djeca u riziku i roditelji zlostavljači**

Fatalnim oblicima nasilja najviše su izložena djeca u dobi od godinu ili dvije, dok se tjelesno nasilje povećava ulaskom djece u pubertet. Spolno nasilje povećava se tek nakon ulaska u pubertet. Ženska djeca češće su izložena seksualnom nasilju, kao i tjelesnom nasilju te obrazovnom zapuštanju, dok su muška djeca više izložena riziku tjelesnog zlostavljanja. U mnogim zemljama tjelesnom nasilju i zapuštanju izložena su nedonoščad, blizanci, tjelesno invalidna djeca, mentalno retardirana djeca, kronično bolesna te gluha i slijepa djeca (Čudina-Obradović, Obradović, 2006).

„Većina istraživača se slaže da su rizični faktori za zlostavljanje kod djece: mlađa dob, djeca s kronično iritabilnim temperamentom, ADHD djeca, izrazito zahtjevna djeca kao i djeca s poremećajima u razvoju. Prema mnogim autorima, najkritičnija razdoblja za fizičko zlostavljanje su između 4 do 8 godina, emocionalno 6 do 8 godina, seksualno 8 do 12 godina“ (Whitman, 2002, prema Buljan-Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003, 1).

Rizični faktori kod roditelja su: mlađa dob, samohrani roditelj, niska obrazovna razina, financijske teškoće ili mentalne bolesti. Svemu navedenom mogu se dodati i porast alkoholizma i ovisnosti, veliki broj oboljelih od PTSP-a, siromaštvo, nezaposlenost, te socijalna izolacija koji igraju veliku ulogu u nasilju nad djecom (Buljan-Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003).

„Postoje i izrazite sličnosti nasilnih roditelja s obzirom na neke značajke, kao što su nisko samopoštovanje, slab nadzor vlastitih emocija, česti problemi s mentalnim zdravljem i asocijalno ponašanje, zloraba droga i alkohola. Roditelji koji zapuštaju svoju djecu nisu sposobni dugoročno planirati svoj život (vlastito školovanje, broj djece, zapošljavanje) i ne mogu se suočiti sa stresom i pronaći socijalnu potporu“ (Čudina-Obradović, Obradović, 2006, 510).

## **7.2. Emocionalno zlostavljanje djece**

„Roditelji, kao najvažniji izvori socijalizacije, na različite načine utječu na dječje reakcije u emocionalnim situacijama kao i na emocionalnu i socijalnu kompetenciju djece“ (Brajša-Žganec, 2003, 30).

„Dijete od trenutka rođenja ima potrebu ne samo za hranom, toplinom i čistoćom već i za toplinom ljudskog tijela, dodirrom, glasom koji je umirujući i nježan, zvukovima koji ga smiruju, mirisima koji ga opuštaju. U raznim fazama razvoja djetetove potrebe su različite i

ukoliko okolina ne odgovara na njegove potrebe, zlostavlja ga i direktno negativno utječe na njegov razvoj“ (Buljan-Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003, 4-5).

Emocionalno zlostavljanje uključuje ono ponašanje u kojemu se ne pokazuje briga za emocionalne potrebe djeteta, odnosno ljubav, podrška, te pažnja (Rosić, Zloković, 2002). Dijete od odraslih očekuje ljubav i zaštitu i prilazi im s puno povjerenja, a negativni postupci odraslih zbunjuju dijete i utječu na njegovo mentalno zdravlje. Odrasli zbog sebičnosti i zadovoljavanja svojih potreba često povrjeđuju dijete, manipuliraju njegovim osjećajima, ucjenjuju dijete ili iz nekog razloga zaustavljaju njegov zdrav razvoj. U literaturi se navodi veliki broj oblika emocionalnog zlostavljanja, ali svi oblici uključuju potrebu za potpunom kontrolom nad djetetom. Najčešći oblici emocionalnog zlostavljanja djece su: odbacivanje djetetovih potreba, teroriziranje djeteta stalnim verbalnim napadajima, ignoriranje djeteta, manipuliranje djetetom s ciljem zadovoljavanja vlastitih potreba, izoliranje, ponižavanje, podržavanje djetetovog neprimjerenog ponašanja, podmićivanje, te pritisak da dijete što brže odraste (Buljan-Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003).

„Kod emocionalnog zlostavljanja, dijete se omalovažava, ismijava, njime se manipulira, dijete se uskraćuje u njegovim potrebama i onemogućava se njegov normalan razvoj. Takvo dijete stvara lošu sliku o sebi“ (Buljan-Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003, 31).

Događa se da zlostavljana djeca postaju nasilnici ili osobe koje u depresivnim situacijama razmišljaju o samoubojstvu. Njihovo intelektualno funkcioniranje i biološki razvoj vrlo često ne odgovara njihovoj kronološkoj dobi. Emocionalno zlostavljana djeca se ne smiju, ne plaču i ne igraju se spontano. Njihove emocije ne odaju sliku sreće spontanosti i bezbrižnosti, a najčešće se vidi osjećaj straha, nesigurnosti i tuge. Takva djeca su stalno tjeskobna i u stalnom iščekivanju nečega neugodnog i nepredvidivog (Buljan-Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003).

### **7.3. Fizičko zlostavljanje djece**

Tjelesno ili fizičko nasilje i zlostavljanje uključuje razne oblike nasilnog tjelesnog kontakta, od blagog zlostavljanja do onog koje izaziva neku ozljedu ili smrt: pljuska, povlačenje kose, nanošenje opekline, premlaćivanje, te treskanje novorođenčadi (Čudina-Obradović, Obradović, 2006).

„Shaken baby sindrom“ jedna je vrsta zlostavljanja djece ispod dvije godine starosti. Često u želji da smire uplakano dijete, ili pak u ljutnji, roditelji neprekidno tresu dijete. Tada

dolazi do pucanja malih krvnih žila u mozgu, krvarenja u mozgu i očima, što često završava smrću novorođenčadi (Buljan-Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003).

„Ozljeđivanje djeteta može biti i „nenamjerno“ kao posljedica „uspostavljanja discipline djeteta“ ili kažnjavanja na neprimjereni način s obzirom na djetetovu dob, tjelesnu razvijenost ili kao posljedica roditeljeva gubljenja samokontrole, stresa, nezrelosti, alkohola i droga“ (Tower, 1992, u Rosić, Zloković, 2002, 104).

Tjelesne ozljede koje djeci mogu biti nanesene su batine, opekotine, ugrizi, udarci predmetima, šamaranje, čupanje, lomovi po cijelom tijelu, silovanje, incest, zabrane korištenja hrane, pića i sanitarija, neosigurano prikladno prebivalište, te izostanak medicinske pomoći (Rosić, Zloković, 2002). Modrice su najčešći pokazatelj fizičkog zlostavljanja, a najčešće se javljaju na području potkoljenica, koljena, rukama, laktovima, bedrima, licu, te u predjelu kralježnice. Opekotine su također jedan od čestih oblika zlostavljanja. One čine oko 10% ozljeda zlostavljanje djece i u 30% slučajeva uzrokuju smrt (Buljan-Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003). Fizičko zlostavljano dijete može se prepoznati kada je dijete nervozno u prisutnosti odraslih, u agresivnosti prema odraslima ili prema drugoj djeci, strahu od odraslih, sramežljivosti, noćnim morama, depresivnosti, poteškoćama u komunikaciji, ne koncentriranost u školi, pretjeranoj opreznosti, teškom povjeravanju, naglom pogoršanju ponašanja ili uspjeha u školi, opekotinama, modricama, te posjekotinama (Rosić, Zloković, 2002).

#### **7.4. Zanemarivanje djece**

Zanemarivanje se može definirati kao nedostatak odgovarajuće brige i njege od strane odrasle osobe prema djetetu, što utječe na djetetov normalni fizički i psihički razvoj (Buljan-Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003). U literaturi se u tom kontekstu pojavljuje i sintagma izostanak nadzora nad djetetom koja se definira kao: „nebriga odraslih, a prvenstveno roditelja ili skrbnika o tome s kime se dijete druži izvan obitelji, kuda odlazi, što radi za vrijeme dok nije s roditeljima ili u školi, izbiva ili veći dio dana iz kuće bez dovoljno nadzora“ (Gaudin, 2003, prema Rosić, Zloković, 2002, 107).

Zanemarivanje može biti emocionalno, zdravstveno ili medicinsko, te odgojno-obrazovno ili edukativno zanemarivanje. Tjelesno zanemarivanje odnosi se na nebrigu za djetetove tjelesne i zdravstvene potrebe, a emocionalno zanemarivanje uključuje emocionalnu nedostupnost, neprihvatanje i odbacivanje djeteta, hladnoća i ravnodušnost prema djetetu, te

manipuliranje djetetom zbog postizanja roditeljskih ciljeva (Čudina-Obradović, Obradović, 2006).

„Emocionalno zanemarivanje uključuje pasivan ili agresivan stav odraslih prema djetetovim emocionalnim potrebama, a definicija zavisi o kulturalnim stavovima. Tako će npr. u nekim sredinama biti obvezno da dijete spava samo bez obzira na njegove strahove, da se hrani svaka 4 sata bez obzira na njegove potrebe, da ga se ne drži na rukama kada to želi i da se ne intervenira kada plače, jer je to dobro za njegov budući razvoj. Takvih primjera je bezbroj, a bitno utječu na djetetov razvoj posebice osjećaj prihvaćenosti i sigurnosti“ (Buljan-Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003, 65).

„Zdravstveno ili medicinsko zanemarivanje uključuje različite oblike roditeljskih postupaka ili postupaka odraslih, za dijete odgovornih osoba, gdje se ne vodi računa o djetetovoj zdravstvenoj zaštiti, potrebi konzultacija s liječnikom i sl. Mentalno zdravstveno zanemarivanje obuhvaća uskraćivanje potrebnih terapijskih zahvata u slučaju kada dijete ima ozbiljne emocionalne probleme ili probleme u ponašanju“ (Buljan-Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003, 65).

Odgojno-obrazovno ili edukativno zapuštanje obuhvaća niz aktivnosti u kojima roditelji ne želi surađivati sa školama, ne pružaju edukativnu pomoć djetetu, te ne osiguravaju djetetu osnovni pribor koji mu je potreban za školu (Buljan-Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003). Odgojno-obrazovnim zapuštanjem smatra se i „kronično bježanje iz škole, neredovito pohađanje škole, te ako je uobičajeno, izostajanje iz škole u prosjeku 2-3 ili više dana u mjesecu“ (Gaudin, 1993, prema Rosić, Zloković, 2002, 109).

#### **7.4. Seksualno zlostavljanje djece**

„Seksualno nasilje se definira kao bilo koja vrsta seksualnog kontakta između djeteta i odrasle osobe ili tinejdžera starijeg 5 i više godina od djeteta žrtve. Pri tom odrasla osoba može biti roditelj, rođak, djed, baka učitelj, trener, dadilja...“ (Buljan-Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003, 77).

Pod seksualnim nasiljem podrazumijeva se: spolni odnos s djetetom i pred djetetom, dodirivanje djetetovih genitalija, prisiljavanje djeteta da dodiruje genitalije odrasle osobe, zlouporaba djeteta u pornografiji, te prikazivanje pornografskih sadržaja djetetu (Rosić, Zloković, 2002). Spolno nasilje bez kontakta uključuje gledanje djetetova tijela, komentiranje

tijela, pokazivanje tijela djetetu, pokazivanje pornografskih sadržaja, te navođenje na skidanje odjeće i masturbaciju. Spolno nasilje uz kontakt podrazumijeva dodirivanje djetetova tijela, zahtijevanje dodirivanja od strane djeteta, zahtijevanje i pružanje oralnog seksa, te sam spolni odnos (Čudina-Obradović, Obradović, 2006). Seksualno zlostavljano dijete može se prepoznati prema promjenama ponašanja, izostajanju iz škole, krvarenja oko genitalija, rijetko govori o svojoj obitelji, teško prihvaća fizičke kontakte, plačljivost, agresivnost, strah, anksioznost i depresivnost, školski neuspjeh, bježanje od kuće, modrice, nerado presvlačenje pred učiteljem ili drugom djecom, te prenaplašena seksualnost za svoju dob (Rosić, Zloković, 2002).

## **8. SAVJETODAVNI RAD S DJECOM I RODITELJIMA**

U suvremeno doba, znanost je razvila razne strategije, u obliku obiteljskih terapija, u svrhu unaprjeđenja obiteljskih odnosa. Osnivaju se različita savjetovališta koja nude pomoć roditeljima u odgoju djece, ali i u poboljšanju međusobnih odnosa u obitelji. Afirmirani su pojedinačni i grupni savjetodavni rad s roditeljima i djecom uz odgovarajuće strategije (Stevanović, 2000).

„Obiteljska terapija je zajednički naziv za različite psihoterapijske pristupe koji u liječenje psihički oboljeloga člana obitelji uključuju cijelu obitelj. Cilj je liječenja promjena ponašanja oboljeloga člana; to se postiže promjenom kvalitete obiteljske komunikacije, a ona nastaje mijenjanjem ustaljenog ponašanja i interakcija u obitelji. Tijekom liječenja terapeut potiče članove obitelji na komunikaciju i pomaže im da upoznaju sebe i svoj utjecaj na druge članove obitelji“ (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44559>).

Savjetodavni rad s roditeljima uključuje stručan razgovor kompetentnih osoba, kao što su pedagog, psiholog, psihoterapeut ili nastavnik s roditeljima kako bi se sagledao položaj pojedinca u obitelji, utvrdilo stanje te po potrebi informiralo o stvaranju boljih odnosa i otklanjanju negativne komunikacije. Roditeljima je potrebno pružiti osnovna znanja kako bi prihvatili određene norme u odgoju i prihvatili nove poglede na dijete. Roditelji trebaju shvatiti kako je svaki član obitelji jedinstven te da funkcionira na specifičan način. Neki od oblika rada s roditeljima su: individualni rad, predavanja na roditeljskim sastancima, škola za roditelje, savjetovališta za roditelje, te škola za život.

Savjetodavni rad s djecom izvodi se svakodnevno unutar obitelji, ponekad u školi, a prema specifičnim potrebama moguće ga je organizirati i u institucijama ili savjetovalištima

izvan obiteljske i školske zajednice. Kod djece adolescentske dobi, vrlo je važno da razgovor bude iskren i da djeca priznaju problem ili iskustvo. Nepoželjno je kritiziranje osobnosti i karaktera jer ono dovodi do negativnog dojma o sebi. Vrlo je važno prijateljski postupati zbog njihove osjetljivosti na vanjske utjecaje jer će savjet prihvatiti jedino ukoliko im se objasni na lijep način (Stevanović, 2000).

„Savjetodavni rad u obitelji može se odnositi ne samo na jednog člana (dijete, na primjer), nego i na više članova (otac, majka). Ponekad će savjetodavni rad biti individualan, nekad partnerski (po dvoje), a prema potrebi i zajednički za cijelu obitelj. Sve će zavisiti od sadržaja konfliktne situacije i vinovnika konflikta. Ponekad će biti potrebno savjetovanje samo za oca ili majku (u nekim slučajevima prije nego za dijete), jer je došlo do poremećaja materinske ili očinske uloge“ (Stevanović, 2000, 563).

## **9. ZAKLJUČAK**

Iako bi obitelj trebala biti mjesto bezuvjetne ljubavi i sigurnosti, svakodnevni problemi mogu narušiti njezin mir. Nasilje u obitelji jedan je od problema koji pogađa veliki broj obitelji. Razlozi mogu biti različiti i ne postoji određeno pravilo prema kojemu netko postaje zlostavljač ili žrtva nasilja. Loši odnosi u obitelji i neprimjerena komunikacija između roditelja i djece javljaju se kao relevantni čimbenici u pojavi nasilja. Nasilje djece nad roditeljima i nasilje roditelja nad djecom još uvijek se zataškava i smatra samo obiteljskim problemom. Živimo u društvu gdje je to još uvijek tabu tema o kojoj se ne priča iza obiteljskih zidova. U prevenciji i rješavanju obiteljskih sukoba važno je priznati potencijalni ili već nastali problem, te potražiti odgovarajuću pomoć u savjetovalištim ili obiteljskom terapijom. U ozbiljnijim slučajevima zlostavljanja, posebice kod tjelesnog i seksualnog zlostavljanja, važno je obavijestiti više organe vlasti kao što je policija.

Smatram da bi se cjelokupno društvo trebalo osvijestiti o tome problemu, te poslati poruku kako je obiteljsko zlostavljanje veliki problem kojeg se ne treba sramiti priznati. Nitko ne zaslužuje biti zlostavljan niti itko ima pravo zlostavljati drugu osobu. Smatram da bi se djecu u školi već od prvog razreda trebalo upoznati s negativnim učincima zlostavljanja drugih članova obitelji, te poučiti kako se ponašati u slučaju da dožive isto. Također, smatram da bi se obiteljska savjetovališta trebala popularizirati u društvu i poticati na odlazak na terapije bez osjećaja srama, straha ili krivice.

## LITERATURA

- Brajša Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj*. Zagreb: Slap.
- Centar za socijalnu skrb Osijek. *Nasilje u obitelji*. (dostupno na: <http://czss-osijek.hr/nasilje-u-obitelji/> zadnje pristupano 28.4.2018)
- Buljubašić-Kuzmanović, V., i Lukaš, M. (2010). Evaluacija odgojno-obrazovnog programa – Živjeti bez nasilja. U V. Kolesarić (Ur.), *Nasilje nad djecom i među djecom: Zbornik radova II. znanstveno-stručnog skupa* (str. 137-147). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.
- Čudina Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Flander-Buljan, G., Kocijan-Hercigonja, D. (2003). *Zlostavljanje i zanemarivanje djece*. Zagreb: Marko M. usluge d.o.o.
- Hrvatski leksikon. (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44559>, zadnje pristupano 20.6.2018.)
- Livazović, G. (2013). *Sigurnost djece u virtualnom okruženju: priručnik za nastavnike*. Sarajevo: Udruženje „Društvo ujedinjenih građanskih akcija – DUGA“.
- Lukaš, M. (2010). *Obiteljski odgoj u Hrvatskoj – razvoj ideja od 1850. do 1918. godine*. Rijeka: Hrvatsko futurološko društvo.
- Maleš, D., Milanović, M. i Stričević, I. (2003). *Živjeti i učiti prava*. Zagreb: Filozofski fakultet, Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo.
- Matijević, M., Bilić, V., Opić, S. (2016). *Pedagogija za učitelje i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga
- Miliša Z., Zloković, J. (2008). *Odgoj i manipulacija djecom u obitelji i medijima: prepoznavanje i prevencija*. Zagreb – Rijeka: MarkoM usluge d.o.o.
- Mušanović, M. i Lukaš, M. (2011). *Osnove pedagogije*. Rijeka: Hrvatsko futurološko društvo.
- Raising Children Network: *Family violence: what it is?* (dostupno na: [http://raisingchildren.net.au/articles/family\\_violence.html](http://raisingchildren.net.au/articles/family_violence.html), zadnje pristupano 5.6.2018.)
- Rosić, V., Zloković, J. (2002). *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*. Rijeka: Graftrade Rijeka.
- Stevanović, M. (2000). *Obiteljska pedagogija*. Varaždinske toplice: Tonimir.
- Vukasović, A. (1974). *Moralni odgoj*. Zagreb: Liber.

- Zloković, J. (2009). *Nasilje djece nad roditeljima – obiteljska tajna?*. Rijeka: Grafika Zambelli
- Zloković, J. (2014). *Obiteljski diskurs: u kontekstu nasilja maloljetne djece nad roditeljima*. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- Wilcox, P. (2012). Is Parent Abuse a Form of Domestic Violence? *Social Policy & Society*. (11) 2, 277-288.

### *Summary*

*Family as an educational environment is the most important community for child development, so according to that, every child has the right to live with his parents who take care of him, as long as that is in the child's best interest. Today, family is daily facing many oppressions and problems. Because of that, parents feel incompetent and helpless in their parental role. Everyday financial problems, stressful professional lifestyle and diseases contribute to feeling helpless as a parent. Complete development of the child, acquirement of child's attitudes, relationships among peers, and also the behaviour of a child during the entire life cycle are highly influenced by the relationships between parents and their children. The phenomenon of family violence goes far back in the past. Although family violence is still being disguised and it is considered a family secret, it is being more emphasized and talked about it in today's time. Family at risk, i.e. family that is at risk of violence, is the family that can negatively affect child development with its form, structure, or inner relationship. Family violence includes physical, emotional, sexual and material violence, but also neglecting and manipulation. All members of the family can be participants in family violence. There is no written rule that determines why someone becomes a victim of a family violence. The violence can be manifested from parents towards their own children, and vice versa, from children towards their own parents. Because of that, it is important for families in those situations to become aware of the problem what will make asking for help an easier decision for them. Making such a decision will lead to the development of healthier family relationships. The science has developed and enhanced many strategies that are helpful in improving family relationships. Many advisory centers that offer family therapies with the main purpose of advancing family relationships and the ubringing of children have been established.*

**Key words:** *children, violence, family, parenthood, advisory centers*